

LA LLUM DE SVALBARD

Mònica Richart

Premi València de narrativa en valencià

//l'eclèctica //

Premi «València» de narrativa en valencià

Aquesta obra va obtindre el Premi «València» de narrativa en valencià 2025 que convoca la Institució Alfons el Magnànim-CVEI. El premi va ser atorgat per un jurat presidit per Francisco Teruel, diputat de Cultura de la Diputació de València, i integrat per Carolina Borràs, Pasqual Alapont, Pau Sanchis, Lourdes Toledo i Josep Vidal, que actuà com a secretari.

*A Samuel, el millor gat del món.
Passaran els anys, passarà la vida.
Naixeran xiquets a les ciutats
i moriran els vells del meu poble
i mai hauré conegut
un amor com el teu.*

A Longyearbyen, al juliol, no s'hi pon el sol. És un poble que no arriba als 3.000 habitants, com Benimodo, si fa no fa. A diferència de Benimodo, però, Longyearbyen té un aeroport, un hospital, uns quants hotels, bars, cafeteries i restaurants, botigues de *souvenirs* diverses i un flux constant de turistes i personal científic que justifiquen tot això. És l'assentament més gran de Svalbard, un arxipèlag a mig camí entre Oslo i el pol nord. La gent que viu a Longyearbyen sol quedar-s'hi de manera temporal, un parell d'anys a tot estirar. Molts hi arriben atrets pels impostos baixos; altres, per l'exotisme polar de la ciutat més septentrional del món.

A mi, personalment, Longyearbyen m'enganxà amb un contracte de recerca. Com a doctoranda en física a la Universitat de València, les meues opcions laborals es resumien en dos: anar-me'n d'interina de secundària a Catalunya o encadenar una sèrie de contractes precaris en el món de la investigació científica. Atés que els adolescents em feien prou més por que la indigència, m'havia decantat per la segona, i així portava set anys, des que havia acabat el màster, rodant pel món. M'havien oferit aquella estada de recerca gràcies a una altra que havia fet a Oslo. Escandinàvia, en general, m'agradava: el caràcter dels locals s'assemblava més al meu que no el de la gent de ma casa. I voltar amunt i avall ja m'anava bé, tampoc no tenia res que em lligara a Montortal, el meu poble, més enllà dels meus pares i els meus germans, i tots tenien ja la seua marxa. Una part de mi sempre havia

pensat que quan m'havien batejat Júlia havien vaticinat que em passaria la vida d'ací allà. És un nom que funciona bé vages on vages si estàs disposada a sacrificar l'accent gràfic i a acceptar la pronunciació anglòfona. La meua germana havia d'explicar cada volta que viatjava la història de la Mare de Déu de Núria, i el meu germà havia de decidir entre barallar-se amb la doble erre o esdevindre *Fernando*. Jo, res: *Julia*, *Yulia*, *Llúlia*; tenia poques manies i em feien poques preguntes.

Vaig arribar a Longyearbyen pel juliol, en ple estiu polar. Des de la finestra de l'avió es veien les muntanyes pelades d'arbres, decorades només amb alguns pedaços resistents de la poca neu que no havia fos l'estiu més càlid que es recordava a l'Àrtic. El desgel feia més d'un mes que havia acabat i les glaceres eren solcs àrids que miraven amunt com si volgueren amenaçar els turistes que arribaven pel cel, com si volgueren retraure a la humanitat el que els havíem fet. «Jo no soc turista», vaig voler dir a aquells cims escassos de neu, «jo vinc a ajudar». En realitat, no estava del tot segura de si la meua contribució en el camp del monitoratge remot en física ambiental tindria cap repercussió real en l'afer de l'escalfament global. Més enllà de constituir una eina més de predicció de la fi del món, el meu treball tenia uns efectes pràctics ben bé inexistents. «Això ja ho devies saber quan et vas fer física», m'havia dit una de les directores de la tesi. «Si volgueres resoldre problemes, t'hauries fet enginyera. Els físics venim al món a fer preguntes, no a trobar respostes.»

En una estada que havia fet a Finlàndia havia viscut les nits blanques, aquelles amb un cel clarós que no acabava d'enfosquir-se del tot. M'havien fascinat. Sempre m'havien obsessionat les qüestions de l'oratge i el clima. De menuda m'encantava vore ploure i pensar en el procés de condensació.

Amb les nits blanques m'havia quedat encisada, però res m'havia preparat per a la barbaritat que era el sol de mitjanit de Longyearbyen. N'havia vist fotos i vídeos i, per descomptat, coneixia fil per randa la qüestió de l'òrbita el·líptica de la Terra i açò i allò. I, tanmateix, no vaig poder evitar quedar-me embovada mirant com el sol dibuixava aquell cercle subtil a l'horitzó sense amagar-se en cap moment. Les dos, les tres, les quatre de la matinada: seguia allà dalt, desafiant la tradició ancestral de la nit amb què m'havia criat jo i la major part del planeta.

M'havia instal·lat en una habitació individual a Elvesletta, la residència d'estudiants de Longyearbyen. Era menuda, però la tenia per a mi sola, amb el meu propi bany, i tenia vistes al Sukkertoppen, al qual em vaig prometre pujar. La cuina, això sí, l'havia de compartir amb deu persones més. Era un espai gran, la cuina: dos vitroceràmiques de quatre focs, un forn, dos microones i, a banda de les taules per a menjar, uns sofàs encarats a una tele de seixanta polzades. Tot allò m'ho ensenyà Maiken, la recepcionista, que m'indicà també quin seria el meu prestatge al rebost, a la nevera i al congelador. Un sol prestatge per persona em semblà un atemptat contra els drets humans, però vaig callar els meus plors en mediterrani i vaig dir a tot que sí. Al remat, només m'havia de quedar a Longyearbyen tres mesos. A mitjan octubre, el meu contracte s'acabava i m'hauria de buscar una altra llar temporal, amb un poc de sort amb una cuina per a mi sola.

Vaig tornar prompte a la solitud de la meua habitació. Havia vist un parell de xiques que m'havien fet goig, però, malgrat que tenia la gràcia de sant Pere, els ulls no se me'n van anar darrere d'elles sinó que van preferir admirar el Sukkertoppen, ara desproveït de sucre, retallant-se majestuós i àrid contra un cel blau tocat lleument de núvols. Amb l'agradable silenci de

la nit que no era nit, el cansament del viatge, les vistes esplèndides i la coneixença d'estar per damunt del cercle polar àrtic, em vaig adormir.

L'endemà de matí em va costar decidir com vestir-me. La previsió de l'oratge que havia consultat abans de vindre marcava màximes de huit graus i mínimes de tres, i això normalment implicava una tèrmica davall d'un bon jersei i d'una jaqueta aïllant. Tanmateix, dins de la residència tenia calor inclús amb el pijama d'estiu. Vaig tocar el radiador i em vaig adonar que estava apagat. L'aïllament tèrmic dels edificis escandinaus era una de les raons per les quals els admirava. A cals meus pares, a l'hivern, amb quinze graus i el sol fora feia un fred que pelava i ens havíem de cobrir amb capes i capes de roba per a transitar el microclima siberià del corredor malgrat la calefacció de gasoil. Ací, enmig de l'Àrtic, la temperatura interior era agradable sense necessitat de consumir energia. Em vaig amorrar a la finestra: doble vidre, cap corrent. Havia arribat al paradís de l'arquitectura.

Em vaig decidir per una camiseta fina de màniga llarga que ensenyava el melic, en lloc de la tèrmica; pantalons amples, com sempre, i vambes: no tenia sabates que no foren vambes. El meu raonament va ser que si feia calor a la residència, segurament també en faria a la universitat, com passava a Oslo. Abans d'eixir vaig passar per recepció a fer un parell de preguntes que havia oblidat fer a l'arribada. La recepcionista que me les va contestar em va preguntar si havia dormit bé i va fer una cara estranya quan li vaig dir que sí, que com un tronc. En aquell moment no vaig acabar d'entendre què havia anat malament en aquella interacció. Si bé era conscient que els noruecs no eren amics de la xarramenta trivial (i a mi ja m'estava bé això), en este cas era ella, la noruega, la que havia tirat per allà.

El camí a peu d'Elvesletta a UNIS eren cinc minuts. No hi havia voreres, a Longyearbyen; vaig caminar pel voral del carrer mal asfaltat. No tenia molt de sentit, pensant-ho bé, invertir en voreres i en un asfalt que només es deixarien vore la meitat de l'any, perquè l'altra meitat devien estar coberts de més de dos pams de neu. A banda, tampoc no hi havia tant de trànsit. Hi havia cotxes, sí, però no un o dos per casa. Vaig passar per una botiga de roba d'esport i em vaig haver de contindre les ganes d'escodrinyar-la. Només portaria roba còmoda si no em preocupava tant l'opinió aliena. Després vaig deixar l'hospital a la dreta i un parell de negocis més a l'esquerra abans d'arribar al cantó des del qual ja podia vore el peculiar edifici que allotjava les facultats i el museu de l'illa. Tenia una silueta curiosa i més tard vaig aprendre que imitava la de les muntanyes davant de les quals l'havien construït. Per aquell costat, Longyearbyen no em va semblar particularment bonic. Exòtic sí que era, per aquell enclavament entre unes muntanyes àrides pelades d'arbres, grises com la cendra, pels dotze graus (que no huit) al juliol, pel fet que el sol pràcticament no es movia del lloc, per la gespa groguenca de la tundra, però no especialment estètic, o això vaig pensar aquell matí. En les fotos que havia vist per internet m'havia semblat molt més agradable a la vista.

Jutjar el plaer estètic del meu entorn era una distracció més o menys efectiva de l'ansietat que em provocava incorporar-me a la nova faena. No és que el projecte en què anava a treballar fora especialment imponent: sabia que les tasques que em tocava fer ja les havia fetes abans. Era un problema meu amb els canvis, amb tot allò que era nou. Cares noves, noms nous, un despatx nou, maneres noves de treballar. M'hauria d'adaptar a tot allò, crear-me una rutina nova. I, quan ja me l'haguera creada, tornar a moure. Tenia collons la cosa, que després de tant de nomadisme científic encara no m'haguera acostumat als canvis, però la

psicòloga m'havia dit que era normal, que era part de la meua neurologia, i m'havia donat eines per a gestionar-m'ho que jo feia servir de manera més o menys consistent segons l'època. I amb allò anava fent.

A la porta d'UNIS m'esperava un estudiant de màster que s'havia ofert a fer-me de guia per allà dins. Em va ensenyar algunes de les aules i em va passejar pels diferents departaments abans de dur-me al de Física. La universitat em va produir la impressió contrària que la residència: em semblava un lloc extraordinàriament càlid per a ser un centre d'estudis. Pareixia que s'hagueren equivocat col·locant cada cosa en l'edifici corresponent, perquè la instal·lació on la gent havia de viure era freda i asèptica com un hospital i UNIS, en canvi, tenia les parets i els sostres dels corredors recoberts de fusta, com les cabanyes de muntanya que tant agradaven als noruecs. Fins i tot la cafeteria universitària (els preus de la qual em van fer abandonar la idea de dinar allí) estava ambientada d'aquella manera, amb una llar octogonal enorme al mig de la sala. Baix, al departament de seguretat, una paret plena de rifles em recordava que Svalbard no era la Noruega cosmopolita que jo havia conegut a Oslo.

—Esta setmana et faran l'entrenament i t'ensenyaran el magatzem de seguretat per dins. Tenen roba especial, més armes i inclús motos de neu! I ací és on comproves si et funciona la balisa.

—Balisa?

—Sí, el pilot este que fa llum... per si t'han d'arreglar els serveis d'emergència en una expedició. No sol passar, però val més curar-se en salut.

Em vaig haver de contindre les ganes de riure. Com a física, les meues tasques de recerca tindrien lloc allà dins, en un despatx, amb un ordinador, bastant lluny dels ossos polars i la necessitat de balises. Seria tota una sorpresa que em feren fer expedicions.

—Ni que fora biòloga —vaig contestar. Ell va riure, perquè també era del meu gremi.

Pujàrem a les ales de l'edifici on hi havia els despatxos. Em sorprengué de nou com de personals i acollidors eren. Els de biologia fins i tot tenien cortines. Cortines de veritat, vull dir, amb estampats i colors, no estors d'aquells grisos i industrials. I peluixos. Hi havia peluixos en molts despatxos, i un pòster d'un unicorn al qual mai vaig arribar a trobar explicació. La de física ambiental fou l'última zona que m'ensenyà, i allà em deixà al despatx de la meua cap de departament, una senyora de vora seixanta anys que, jutjant per la manera com m'explicà el funcionament dels programes, no sabia res que jo no sabera ja. El que ens distingia a ella (fixa, amb bon sou i estabilitat, reconeixement i prestigi) i a mi (eterna becària precària) era sobretot la data de naixement. Això m'ho havia trobat en totes les universitats per on havia passat. La gent de la meua edat no podíem competir contra aquella generació perquè per molta formació que tinguérem, per molts mèrits que acumulàrem, l'antiguitat acabava sent el factor determinant. I l'angoixa mil·lennista no era cosa meua ni del món de l'acadèmia només. La meua germana, doctora en cirurgia amb trenta-cinc anys, treballava les hores que alliberaven les mòmies del servei, que ocupaven les places bones tot i que feia anys que no veien pacients. Les meues companyes de promoció que sí que s'havien decantat per la docència no podien triar centre ni horari, malgrat haver aprovat les oposicions amb nota, perquè els dinosaures consolidats els passaven per davant en antiguitat. A voltes pensava que el més sabut era el meu germà Ferran, el que tots consideràvem mig bovo, que havia vist el panorama i havia dit als meus pares «Doctorat? El que tinc ací penjat», i s'havia dedicat a viure la vida.

En eixir d'UNIS vaig tirar per un altre carrer, pel que duia al centre. Els núvols del matí havien deixat pas a un cel